

Baggrundstekster

Uddannelseskultur og uddannelsesfeber i Kina

Det kinesiske skolesystem ligner i sin formelle opbygning i dag i høj grad det danske. Der er ni års obligatorisk skolegang, en overbygning med gymnasieskole og erhvervsuddannelser, og endeligt universitetsuddannelser, som inddeles i bachelor-, kandidat- og ph.d.-grader. I modsætning til det danske system, er de ni års obligatorisk skolegang dog inddelt i en grundskole (1-6. klassetrin) og den nedre mellemskole (7.-9. klassetrin). Grundskolen følges i dag i stigende grad også af en gratis mellemskole. På papiret ser det kinesiske skolesystem derfor ud til at være meget egalitært og retfærdigt med hensyn til, at give kinesiske børn lige gode uddannelsesmuligheder, uanset deres sociale og økonomiske baggrund.

Tre forhold gør, at virkeligheden dog er noget anderledes:

1. For det første, er der store kvalitetsmæssige forskelle på den skolegang, der tilbydes rundt omkring i landet, og det er den gængse forståelse, at skolerne i de større byer råder over meget bedre, kvalificerede lærere, end det er tilfældet på landet.
2. For det andet forsvinder systemets lighed, når vi bevæger os ud over de første ni års skolegang. Der er enorm forskel på rig og fattig i Kina, og det økonomiske skel går især mellem land og by. I 2011 var den gennemsnitlige indkomst i hovedstaden Beijing omtrent fem gange så høj, som den gennemsnitlige indkomst på landet. For forældre på landet betyder det, at man drømmer om at kunne give sit barn en højere uddannelse, der kan bane vejen frem mod et komfortabelt og velstående liv i en af Kinas storbyer, men det er ofte svært.
3. Endeligt stiller det kinesiske husholdningsregistreringssystem, Hukou-systemet, sig i vejen for mange børns skolegang. Når et barn kommer til verden i Kina, registreres det, som tilhørende en bestemt kommune (den samme, som barnets moder er registreret i). Problemet består i, at barnets velfærdsrettigheder, herunder retten til skolegang, er knyttet til den kommune, hvor barnet er registreret.

Efter Folkerepublikkens første præsident, Mao Zedong, døde i 1976, har Deng Xiaoping og alle senere præsidenter gennemført markedsøkonomiske reformer. Det har resulteret i massive investeringer specielt i byerne langs Kinas kyst, som siden de sene 1990'ere, har fungeret som "verdens fabrik". Det har ført til enorm økonomisk vækst, og efterspørgsel på arbejdskraft i kystbyerne, samtidigt med, at landområderne i det indre og vestlige Kina økonomisk faldt bagud. Under de vilkår har millioner af kinesere fra landet valgt at trække mod byerne, som interne migrantarbejdere. Den største gruppe migrantarbejdere er mellem 20-30 år, og ofte efterlader de deres børn hjemme i landsbyerne, hvor børnenes bedsteforældre tager sig af dem, ofte i en længere årrække, mens forældrene arbejder i byerne. I de tilfælde, hvor forældrene tager deres børn med til byen, så de stadig kan leve sammen, er problemet, at børnenes Hukou-registrering ikke giver dem ret til at gå i en almindelig offentlig skole, hvor de bor. Ifølge China Labour Bulletin, var der 35 millioner migrantbørn i Kina i 2010, og deres uddannelsesbehov er primært blevet opfyldt af mere eller mindre lovlige, interimistiske skoler, specifikt for migrantbørn. Der er en stærk bevidsthed om, at det er en uholdbar situation, og Hukou-systemet er i de seneste år blevet gradvis opblødet, så flere og flere børn kan modtage undervisning under ordnede forhold, uden for deres hjemstavnskommune. Det er fx tilfældet med Anmin-skolen i Dongba, hvor en række af samlingens genstande stammer fra. Anmin-skolen er en offentligt finansieret skole, specielt rettet mod børn af Beijings mange migrantarbejdere.

Skolelivet

Kinesisk skoleliv kendetegnes ved intens konkurrence mellem elever og mellem klasser, men også af en stærk følelse af sammenhold og kollektivt ansvar, inden for den enkelte klasse. Konkurrenceelementet kommer til udtryk i den hyppige brug af prøver, lige fra de mindste klasser, i talrige udnævnelser af mønsterelever, og i konkurrencer mellem forskellige klasser. Indtil for nylig var det helt normalt, at elevernes prøveresultater blev hængt op i klassen, så alle konstant vidste hvem, der lå først og sidst i de forskellige fag, og det er stadig tilfældet for de fleste kinesiske skoler i dag, selvom praksissen nu kritiseres i offentligheden, for at føre til psykiske problemer blandt de elever, der præsterer mindre godt.

Hertil kommer, at kostskoler er meget mere udbredte end i Danmark, hvilket betyder, at en stor andel af Kinas unge i dag har tilbragt lige så meget, eller mere, af deres tidlige ungdom sammen med deres klassekammerater, som de har med deres forældre. Her dannes venskaber, som varer hele livet. Kostskoler er sjældne på grundskoleniveau, men på både det nedre og det øvre mellemskoleniveau (som svarer til 7-9. klasse og gymnasiet), er det meget udbredt at gå på kostskole.

Eksamen som omdrejningspunkt

Kinesisk skolegang har altid krævet stærk disciplin. Hvor vores alfabet har 28 bogstaver, skal kinesiske børn kunne 1.500 forskellige skrifttegn, for ikke at regnes for analfabeter, og kendskab til 4.000 eller flere skrifttegn er almindeligt. Uddannelseskulturen kendetegnes derfor ved høj arbejdsdisciplin, og lærernes autoritet udfordres yderst sjældent. Men det må også siges, at skolelivet bærer præg af udenadslære med formålet at kunne levere det korrekte svar til eksamen.

I overbevisningen om, at deres barns fremtid afgøres til de to prøver, gør mange kinesiske forældre alt, hvad de kan, for at styrke barnets muligheder. Dagene umiddelbart inden de to optagelsesprøver er, af samme grund, de travleste i Kongfuzitemplet i Beijing. På trods af, at Kong Fuzi på ingen måde opfattes som en gud, mener mange kinesere, at det kan være gavnligt at bede for deres børns akademiske succes i Kongfuzitempler.

Der er en klar forskel på dansk og kinesisk uddannelseskultur, når det kommer til tidsforbruget. I Kina er den mest studieintensive periode gymnasiet, og det er ikke usædvanligt, at kinesiske gymnasieelever bruger 70 timer om ugen på skolen. Der er naturligvis ikke 70 timer på skoleskemaet, snarere 35-40, men den resterende tid bruges på lektier og ekstra privatundervisning. Det betyder, at mange kinesiske unge, populært sagt, ikke har et liv uden for skolen. Skolerne sætter samtidigt faste regler op for eleverne med hensyn til opførsel og påklædning. På gymnasierne er der fx klare regler imod, at de unge danner kærestepar, og alkohol er selvfølgelig fuldstændig forbudt.

Der er en bred konsensus i den kinesiske opinion om, at uddannelseskulturen i den vestlige verden er mere egnet til at fremme selvstændig refleksion, kreativitet og innovation. Til trods for den store bekymring omkring skolelivets konsekvenser for de unge, har de seneste tyve års forsøg på at reformere skolesystemet i en mere fri og kreativ retning, ikke haft synderlig succes. En overraskende

stopklods har været børnenes forældre. Så længe de afgørende nationale optagelseseksamener består, tør mange forældre simpelthen ikke risikere, at deres børn "spilder" tiden på kreative beskæftigelser, der ikke ruste dem til at levere de korrekte svar til den eksamen, der afgør, hvilke fremtidige karriereveje, der står dem åbne.

Uddannelsesfeber

Kina er grebet af en veritabel uddannelsesfeber, og den gennemsnitlige uddannelseslængde er vokset drastisk i den seneste generation. Drømmen om at kunne give sit barn en universitetsuddannelse er i dag fælles for stort set alle kinesiske forældre. Det er der kort fortalt tre årsager til. For det første er der det enorme skel mellem rig og fattig. Som det er tilfældet i mange andre udviklingslande, ses uddannelse som en investering, der både skal være med til at sikre forældrenes alderdom og give de unge bedre kort på hånden i konkurrencen på arbejdsmarkedet. For det andet falder landet markedsøkonomiske reformer og uddannelsesmæssige ekspansion sammen med befolkningsbegrænsningspolitikken, som kineserne har levet med fra 1979 og frem til 2015, med resultatet, at millioner af kinesiske familier i dag har både flere økonomiske ressourcer og færre børn at investere dem i. Endeligt er børnenes uddannelse en kilde til stolthed for forældrene. Som beskrevet i det følgende afsnit, hænger det sammen med den kongfuzianske tradition – ifølge kongfuziansk tænkning bliver man simpelthen et bedre og mere helt menneske, når man uddanner sig.

Kongfuzianske tanker i kinesisk dannelseskultur

Mennesket Kong Fuzi og kongfuzianismens kulturhistorie

I studiet af kinesisk kultur er der traditionelt, og med god grund, én bestemt person, der fremhæves, som skelsættende for kinesisk åndsliv. Det er filosofen Kong Fuzi (孔夫子), som levede år 551-479 f.v.t. Kong Fuzi levede i en tid præget af krig mellem forskellige kinesiske stater. Kong Fuzi var embedsmand i hertugdømmet Lu i det nuværende Shandong i Østkina, men forlod sin post i utilfredshed med hertugen. Herefter rejste han rundt blandt de forskellige daværende kinesiske

stater, og udbredte sig om sin statsfilosofi. I sin alderdom vendte han tilbage til Lu, og der han skabte et privat akademi, hvor han underviste sine disciple.

Hans lære var på flere måder revolutionerende. Det centrale spring var Kong Fuzis humanisme, som stod i modsætning til den aristokratiske tradition i hans samtid. Ifølge overleveringerne, tog han imod disciple uanset hvilke kår, de kom fra, hvis de var indstillede på at lære, og hans filosofi tager konsekvent det praktiske mellemmenneskelige liv som udgangspunkt for en moralsk lære.

Den kinesiske kulturhistorie er overmåde rig, og kongfuziansk filosofi har aldrig stået alene, som det endegyldige svar på, hvordan universet hænger sammen, hvordan staten skal ledes eller hvordan børn opdrages til ansvarlige voksne mennesker. Både daoismen og buddhismen har andre svar på de spørgsmål, og begge traditioner har i Kina levet et omskifteligt liv, side om side med kongfuzianismen.

De kongfuzianske klassikere indeholdte moralske læresætninger og kosmologiske overvejelser, men det krævede en anden slags viden at drive en moderne stat. Opgøret var på sit højeste under Mao Zedong i Folkerepublikkens tidligste år (1949- 1976). I kongfuzianismen betragtes barnets loyalitet over for sine forældre som en af de højeste dyder, mellemmenneskelige hierarkier anses som naturgivne og nødvendige, og det ses som oplagt, at de mest veluddannede vil besidde den stærkeste etiske sans, hvorfor de også er bedst egnede til at lede landet. Maoismen stod i skærende kontrast til alle disse tanker, da den netop så som sit mål, at skabe en nation af borgere, der betragtede hinanden som ligeværdige kammerater, som satte nationalstaten over familien, og som ikke satte deres lid til andre moralske autoriteter, end Kinas Kommunistiske Parti. I den samfundsforskning, der beskæftiger sig med Folkerepublikkens tidligste periode, er det et meget omdiskuteret spørgsmål, i hvor høj grad maoismen havde held med at underminere kongfuzianismens indflydelse på det kinesiske samfund. Under alle omstændigheder, er filosofien vendt tilbage til overfladen af kinesisk kulturliv de seneste tredive år, hvor selv ledende skikkelser i Kommunistpartiet har fremhævet Kong Fuzis tankegods, som indbegrebet af kinesisk civilisation.

Selvkultivering

Børn bliver til voksne mennesker gennem socialiseringsprocesser, hvor de tilegner sig bestemte sociale og kulturelle forestillinger og handleformer. På kinesisk kaldes den proces for *zuoren* (做人), som ordret betyder "(at) gøre til menneske", og underforstået betyder, at lære, at opføre sig som

et ordentligt eller godt menneske. Kineserne kan fx sige om folk, der ikke opfører sig, som de bør, at de ikke ved, hvad det vil sige at zuoren. Pointen er, at en nyfødt baby endnu ikke fuldt opfattes som et helt menneske. Der skal ifølge kongfuzianismen kultivering til, før man for alvor bliver et rigtigt menneske.

Det er på den baggrund, at vi bedst forstår, at samtidens uddannelsesfeber, ikke kun er et spørgsmål om, at samfundets konkurrence gør det nødvendigt for folk at uddanne sig. Det er også, som den australske antropolog Andrew Kipnis har skrevet, et spørgsmål om, at kineserne i meget stor udstrækning, ser uddannelse som et særdeles værdifuldt mål i sig selv.

Brugen af forbilleder

Når Kong Fuzi rådgav herskerne i de forskellige kinesiske stater på hans tid, prøvede han at overbevise dem om, at det var vigtigere, at de var gode moralske forbilleder, end hvordan deres love var skruet sammen. Det gode forbillede vil nemlig inspirere andre til at forsøge at eftergøre det gode. Det er det princip, der ligger til grund for Kong Fuzis brug af historiske og mytiske figurer som eksempler på det gode liv. Og som vi så ovenfor, blev Kong Fuzi selv gjort til det ypperste forbillede for senere kongfuzianister. I perioden mellem 1950 til ca. 1980 skulle en god kinesisk rollemodel være uegennyttig, selvopofrende, loyal over for Kommunistpartiet, hårdtarbejdende og beskeden. Nogle af de fremhævede egenskaber er i dag de samme, fx den nationale loyalitet, men i takt med Kinas indlemmelse i den globale økonomi, er partiet nu også begyndt at fremhæve innovative individer som forbilleder.

Ritualer og sønlig ærbødighed

I kongfuzianismen findes der ingen absolut ydre autoritet, der kan fortælle os, hvordan vi bør leve vores liv. Der findes i stedet eksemplarisk adfærd blandt de mest kultiverede mennesker igennem historien. På klassisk kinesisk kalder man dette for *li* (禮). *Li* oversættes normalt med "ritualer", men ordet indbefatter mere end hvad, vi normalt forstår som ritualer. Det drejer sig bredere om høflighed og manerer; om dannet opførsel med omtanke for de mennesker, der omgiver en. I kongfuziansk forstand, skal ritualer derfor forstås som en kanon af eksemplarisk menneskelig adfærd. I hver generation bør det, som tilskynder til harmoni mellem mennesker føjes til kanonen, mens det, der skaber konflikter skal udelades.

Sønlig ærbødighed handler om at erkende, at barnet skylder sine forældre alt, og derfor bør være absolut loyal over for sine forældre, stort set uanset hvad. Det forbilledlige forhold mellem far og søn, kendetegnes i kongfuzianismen ved, at faren er overbærende og retfærdig, mens sønnen til gengæld pålægges pligten til at adlyde sin far, og til at sætte sine forældres ønsker og behov over sine egne. Det er på grund af denne idé, at kongfuzianismen typisk, og mest historisk gode grunde, opfattes som en konservativ filosofi. I statskongfuzianismen fortolkedes pligten til sønlig ærbødighed på den vis, at befolkningen skulle opfatte deres kejser som hele folkets fader, og at de derfor naturligt skulle følge hans autoritet. Beskrivelsen af forholdet mellem far og søn blev grundstenen i den kongfuzianske diskussion af, hvordan mennesker bør agere i forskellige relationer. Det udvidede begreb kaldes de fem relationer og beskriver også forholdet mellem hersker og undersåt; mellem ældre og yngre bror; mellem mand og kone; og mellem venner. Det sidste forhold skiller sig ud, ved ikke at være hierarkisk funderet, mens de tre andre modelleres over det hierarkiske forhold mellem far og søn.